

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра історичних дисциплін

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВДШЗГРЕКИ В УКРАЇНІ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Освітньо-професійна програма «Історія», «Середня освіта (Історія)»

Освітній ступінь «Бакалавр»

спеціальність 032 «Історія та археологія»,

014.03 «Середня освіта. Історія»

факультет Історичний

Робоча програма курсу «Греки в Україні» для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія», 014.03 «Середня освіта. Історія»

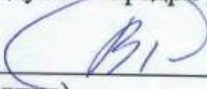
Освітнього ступеню «Бакалавр»

Спеціальності 032«Історія та археологія»

014.03 «Середня освіта. Історія»

Розробник:доцент кафедри історичних дисциплін, к.і.н. Арабаджи С.С.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історичних дисциплін
Протокол від «27» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри історичних дисциплін

(підпис) (Романцов В.М.)
(прізвище та ініціали)

©Арабаджи С.С.,2020 рік

©МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>0203 гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Вибіркова	
	Напрямок підготовки <u>Спеціальності: 032 «Історія та археологія», 014.03 «Середня освіта. Історія»</u> (шифр і назва)		
Модулів – 2	Спеціальності 032 «Історія та археологія», 014.03 «Середня освіта. Історія»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		III-й	III-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____		Семестр	
(назва)			
Загальна кількість годин – 120		1-й	1-й
	Лекції		
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 4	Освітній рівень: <u>бакалавр</u>	год. 24	год. 4
		Практичні, семінарські	
		год. 16	год. 2
		Лабораторні	
		год. -	год. -
		Самостійна робота	
		год. 80	Год. 114
	Індивідуальні завдання: -		
	Вид контролю: залік		

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 40 / 80

для заочної форми навчання – 6 / 114

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Греки в Україні» - вивчення історичного розвитку грецьких громад на українських теренах в контексті проблеми збереження їх національно-культурної ідентичності, засвоєння знань про створення специфічних форм самоврядування, економічних відносин, станової структури, релігійного життя.

Завдання:

- визначення базових понять етнічна меншість, національна меншість, громада, діаспора;
- висвітлення процесу формування грецьких осередків на території України;
- характеристика етнокультурних, соціальних особливостей грецьких громад Львова, Ніжина, Одеси, Приазов'я тощо;
- розкриття основних проблем грецьких громад впродовж різних історичних періодів;
- вивчення історичного процесу розвитку грецьких громад на теренах сучасної України;
- сприяння вдосконаленню самостійних вмінь та навичок роботи з науковою літературою;
- розвиток навичок студентів аналізувати історичні джерела та використовувати їх для обґрунтування своїх думок;
- вдосконалення вмінь обґрунтовано виділяти різні аспекти життя грецького етносу в певний проміжок часу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: теорію історичного розвитку грецьких громад України, історичні джерела та наукову літературу з предмету курсу

вміти: визначати детермінацію політичного і економічного розвитку етносу географічними й історичними чинниками, володіти сучасною концептуальною базою та сучасними підходами зарубіжних та вітчизняних дослідників з проблем курсу, аргументувати власну точку зору на дискусійні питання.

Місце навчальної дисципліни визначені освітньою програмою компетентності. Компетентності, що набуває студент у ході вивчення курсу:

соціально-особистісні:

- набуття культури навчання впродовж життя;
- володіння культурою мислення, прийомами усного і письмового викладу матеріалу, здібністю до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення;
- здатність планувати та розподіляти час, управляти своєю діяльністю;
- здібність самостійно навчатися та аналізувати свою роботу, підвищувати майстерність;
- здатність генерувати нові ідеї; розвинута здатність до творчих підходів у вирішенні професійних завдань;
- здібність критично оцінювати свої прогалини у знаннях та вміннях, обирати засоби для їх усунення;
- вміння злагоджено працювати у колективі;
- здатність адаптуватись до нових ситуацій;
- готовність поважно та дбайливо ставитися до історичної спадщини та культурних традицій, толерантно сприймати етнічні, релігійні та культурні розбіжності;

інструментальні:

- володіння професійною науково-діловою (усною та письмовою) комунікацією українською мовою;
- навички використання комп'ютерної техніки та інформаційних технологій у навчанні;

- розуміння сутності та значення інформації у розвитку сучасного суспільства, володіння основними методами та засобами отримання, зберігання, переробки та поширення інформації;

професійні:

- визначати детермінацію політичного і економічного розвитку етносу географічними й історичними чинниками;
- аналізувати, порівнювати, узагальнювати історичний матеріал спираючись на джерела;
- вміння оперувати історичними фактами в ході дискусії, формувати й аргументувати власну точку зору;
- вміння працювати з картографічними матеріалами, здійснювати пошук зображальних джерел;
- здатність об'єктивно, виважено оцінювати роль осіб та суспільних груп в історичному процесі та подіях розвитку грецьких осередків на теренах України;
- вміння вести дослідницьку роботу, використовуючи доцільні методи пізнання минулого;
- володіти сучасною концептуальною базою та сучасними підходами зарубіжних та вітчизняних дослідників з проблем курсу;
- робити висновки та узагальнення з вивченої проблематики.
- знання понятійного апарату, теоретичних засад та методології проведення наукових досліджень;
- здатність виявляти різні точки зору, визнавати і сприймати таку різноманітність;
- здатність реконструювати образи минулого у словесній формі і оформлювати їх у вигляді доповідей;
- вміння переконливо викладати свої думки, дотримуватися етичних стандартів;
- вміння вести діалог з проблематики курсу;
- розуміння тенденцій та основних напрямів розвитку наукових досліджень.

Передумови для вивчення дисципліни – студенти володіють знаннями з історії України, історії Росії та історії СРСР, історії середніх віків.

Результати навчання – студенти володіють компетентностями для подальшої професійної діяльності та навчання за освітньою програмою. Орієнтуються в історії грецьких громад на українських теренах, визначають причино-наслідкові зв'язки появи грецьких громад, їх розвитку та занепаду. Вміють проводити паралелі подій грецьких спільнот на теренах України з подіями, що відбувались в Європі та Азії та обґрунтовувати їх взаємозв'язок. У студентів на достатньому рівні сформовані компетентності для написання наукових робіт з даної тематики.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Греки на українських теренах за часів античної, середньовічної та нової доби.

Тема 1. Вступ до спецкурсу.

Тема 2. Давньогрецькі колонії Північного Причорномор'я (VII ст. до н.е. – IV ст. н.е.).

Тема 3. Візантійський вплив у Криму та на давньоруських землях. Таврійські християни-греки в коловороті кримської історії.

Тема 4. Грецьке населення Львова.

Тема 5. Грецька громада Ніжина в XVI – XIX ст.

Тема 6. Грецька діаспора Одеси наприкінці XVIII – на початку XX ст.

Змістовий модуль 2. Історія грецької громади Приазов'я. Греки в УРСР та в незалежній Україні.

Тема 7. Джерела з історії греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).

Тема 8. Формування та розвиток грецької громади Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).

Тема 9. Повсякденне життя грецького населення Приазов'я у XIX – на початку XX ст.

Тема 10. Греки в добу революцій та національно-визвольних змагань (1917 – 1920 рр.).

Тема 11. Греки УРСР у 1920-х – 1980-х рр.

Тема 12. Відродження грецької спільноти в українській державі.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Греки на українських теренах за часів античної, середньовічної та нової доби.												
Тема 1. Вступ до спецкурсу.	6	2				4	7					7
Тема 2. Давньогрецькі колонії Північного Причорномор'я (VII ст. до н.е. - IV ст. н.е.).	10	2				8	10					10
Тема 3. Візантійський вплив у Криму та на давньоруських землях. Таврійські християни-греки в коловороті кримської історії (XIII-XVII ст.)	11	2	2			7	10					10
Тема 4. Грецьке населення Львова	11	2	2			7	11					11
Тема 5. Грецька громада Ніжина в XVI – XIX ст.	11	2	2			7	12	2				10
Тема 6. Грецька спільнота Одеси наприкінці XVIII – на початку XX ст.	11	2	2			7	10		2			8
Разом за змістовим модулем 1	60	12	8			40	60	2	2			56
Змістовий модуль 2. Історія грецької громади Приазов'я. Греки в УРСР та в незалежній Україні.												
Тема 7. Джерела з історії греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).	11	2	2			7	11					11
Тема 8. Формування та розвиток грецької громади Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).	13	2	4			7	11	2				9
Тема 9. Повсякденне життя грецького населення Приазов'я у XIX – на початку XX ст.	11	4				7	10					10

Тема 10. Греки в добу революцій та національно-визвольних змагань (1917 – 1920рр.).	8					8	10					10
Тема 11. Греки УРСР у 1920-х - 1980-х рр.	11	2	2			7	10					10
Тема 12. Відродження грецької спільноти в незалежній Україні.	6	2				4	8					8
Разом за змістовим модулем 2	60	12	8			40	60	2	0			58
Усього годин	120	24	16			80	120	4	2			114

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Таврійські християни-греки в коловороті кримської історії (XIII-XVII ст.)	2
2	Грецьке населення Львова	2
3	Грецька громада Ніжина в XVI – XIX ст.	2
4	Грецька спільнота Одеси наприкінці XVIII – на початку XX ст.	2 2
5	Джерела з історії греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).	2
6	Формування та розвиток грецької громади Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.)	4
7	Греки Приазов'я в 1920-ті – 1930-ті рр.	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступ до спецкурсу.	4 7
2	Давньогрецькі колонії Північного Причорномор'я (VII ст. до н.е. – IV ст. н.е.).	8 10
3	Візантійський вплив у Криму та на давньоруських землях. Таврійські християни-греки в коловороті кримської історії (XIII – XVII ст.).	7 10
4	Грецьке населення Львова	7 11
5	Грецька громада Ніжина в XVI – XIX ст.	7 10
6	Грецька спільнота Одеси наприкінці XVIII – на початку XX ст.	7 8
7	Джерела з історії греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).	7 11
8	Формування та розвиток грецької громади Приазов'я (кінець XVIII – початок XX ст.).	7 9
9	Повсякденне життя грецького населення Приазов'я у XIX – на початку XX ст.	7 10
10	Греки в добу революцій та національно-визвольних змагань (1917 – 1920рр.).	8 10
11	Греки УРСР у 1920-х – 1980-х рр.	7 10

12	Відродження грецької спільноти в незалежній Україні.	4	8
	Разом	80	114

7. Індивідуальні завдання

1. Грецька колонізація Північного Причорномор'я (VII-IV ст. до н.е.).
2. Особливості причорноморського давньогрецького культурного простору.
3. Греки в суспільно-політичному та культурному житті Київської Русі.
4. Становище грецької людності Кримського півострову за часів татарського панування.
5. Уруми та румеї – закладення початків двомовності греків Криму та України. Проблема походження субетносів в історіографії.
6. Партійно-державна національна політика та її вплив на етнічний розвиток греків УРСР (1950-ті – I половина 1980-х рр.). Літературна творчість греків Приазов'я.
7. Зміни державної політики щодо національних меншин за років перебудови та греки УРСР.
8. Активізація національно-культурного життя греків України за часів перебудови. Етнічна самоорганізація грецьких громад.
9. Політико-правові засади національно-культурного розвитку греків в українській державі.
10. Організаційні структури грецької спільноти України за часів незалежності.

8. Методи навчання лекції (вхідна, тематичні, оглядові), семінарські заняття, підготовка доповідей, реферування навчальної та наукової літератури.

9. Методи контролю поточне оцінювання роботи на семінарських заняттях; контрольна робота, тестові завдання, створення тестів, екзамен.

10. Критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою		Критерії оцінювання
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку	
90-100	A	відмінно	зараховано	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.
82-89	B	добре		Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені

				помилки, кількість яких незначна.
74-81	C			Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.
64-73	D	задовільно		Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.
60-63	E			Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

11. Засоби оцінювання; екзамен; стандартизовані тести; поточне оцінювання роботи на семінарських заняттях, презентації результатів виконаних завдань.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Залік	Сума
Змістовий модуль № 1						Змістовий модуль № 2						50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
0	5	5	5	5	5	5	5	5	5	3	2		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення

Греки в Україні. Методичні рекомендації до семінарських занять та засоби діагностики знань / Укл.: Арабаджи С.С. – Маріуполь, 2018. – 42 с.

14. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

1. Араджиони М.А. Греки Крима и Приазовья история изучения и историография этнической истории и культуры (80-е гг.ХУІІІ-90-егг. ХХ вв.) / М.А. Араджиони. – Симферополь: Амена, 1999.– 132 с.
2. Балабанов К. Національно-культурне та громадське життя греків України у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. / К. Балабанов, С. Пахоменко. – Маріуполь, 2006. – 260 с.
3. Гедьо А. Грецькі громади Ніжина та Північного Приазов'я в актових матеріалах середини ХVІІ–ХІХ ст. / А. Гедьо. – К., 2005. – 416 с.
4. Гедьо А. Джерела з історії греків Північного Приазов'я (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.) / А. Гедьо. – К., 2001. – 245 с.
5. Греки на українських теренах: Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти/М.Дмитрієнко, В.Литвин, В.Томазов, Л.Яковлева, О.Ясь. – К.: Либідь, 2000. – 488 с.
6. Калмакан И.К. Одесская греческая община: прошлое и настоящее (1795-1996 гг) / И.К. Калмакан. – Одесса – Афины: Аполлон, 1996. – 160 с.
7. Лильо І. Нариси з історії грецької громади Львова ХVІ-ХVІІ століть / І. Лильо. – Львів, Видавництво Львівської політехніки, 2002. – 190 с.
8. Наседкіна Л.Д. Грецькі національні сільради та райони в Україні (друга половина 20-х – 30-ті роки) / Л.Д. Наседкіна // УДЖ. – 1992. - № 6. – С. 64-72.
9. Терентьева Н.А. Греки в Украине: экономическая и культурно-просветительская деятельность (XVII - XX вв.) / Н.А. Терентьева. – К.: Аквилон -пресс, 1999. – 352 с.
10. Терентьева Н. Греки в Україні: історія та сучасність. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів / Н. Терентьева, К. Балабанов. – Київ, 2008.- Т.1. – 354 с., Т. 2. – 387 с.

Допоміжна література

1. Бацак Н. Культурно-освітній розвиток грецької громади Північного Приазов'я (XVIII – XIX ст.) / Н. Бацак. – К.: Інститут історії України НАН України, 1998. – 58 с.
2. Білоусова Л.Г. Національні товариства в Одесі в XIX – на початку XX ст. // Український історичний журнал. – 2017. – №2. – С. 46-63.
3. Божко Р.П. Мариуполь и его окрестности: взгляды XXI века / Р.П. Божко, Т.Ю. Були, Н.Н. Гашененко и др. – Мариуполь: Изд-во «Рената», 2008. – 428 с.
4. Волониць В. С. Грецькі торгові доми в Одесі XIX століття // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія, 2011, вип. 1. – С. 22-30.
5. Волониць В. Огляд джерел з соціальної історії греків Приазов'я XIX ст. / В. Волониць // Українська державність: історія і сучасність: Круглий стіл «Історія грецьких сіл Приазов'я». Збірник матеріалів (02 грудня 2011 р.). – Маріуполь, 2011. – С. 12-14.
6. Волониць В. Особливості землекористування в грецьких селах Приазов'я наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. / В. Волониць // Українська державність: історія і сучасність: Круглий стіл «Історія грецьких сіл Приазов'я». Збірник матеріалів (26 листопада 2010 р.). – Маріуполь, 2010. – С. 11-14.
7. Гавриил (Розанов В.Ф). Историко-статистическое описание церкви епархии Херсонской и Таврической / Гавриил (В.Ф. Розанов) // ЗООИД. – 1848. – Т.2. – С. 140-210.
8. Гавриил (Розанов В.Ф). Переселение греков из Крыма в Азовскую губернию и основание Готфрейской и Кафийской епархии / Гавриил (В.Ф. Розанов) // ЗООИД. – 1844. – Т. 1. – С. 197-204.
9. Гавриил (Розанов В.Ф.). Отрывок повествования о Новороссийском крае, из оригинальных источников в черпнутый / Гавриил (В.Ф. Розанов) // ЗООИД. – 1853. – Т. 3. – С. 79-129.
10. Гаркавець О. Уруми Надазов'я. – Алма-Ата: Український культурний центр, 1999. – 624 с.
11. Гаркавець О.М. Уруми Надазов'я: Історія, мова, казки, пісні, загадки, прислів'я, писемні пам'ятки / О.М. Гаркавець. – Алма-Ата: Український культурний центр, 1999. – 624 с.
12. Гедьо А. Актові матеріали другої половини XVII–XIX ст. з історії грецьких громад України в архівосховищах України та Росії / А. Гедьо // Роль етнічних спільнот Донеччини в розбудові української державності. – Донецьк, 2006. – С. 51-60.
13. Гедьо А. Матеріали діловодства органів самоврядування грецьких громад України останньої чверті XVIII–XIX ст.: порівняльно-типологічний аспект дослідження / А. Гедьо // Історичні і політичні дослідження. - № 112. – Донецьк, 2007. – С. 190-198.
14. Гедьо А. Матеріали діловодчої документації як джерело для вивчення соціально-економічної історії греків Північного Приазов'я / А. Гедьо // Нові сторінки історії Донбасу. – Кн. 9. – Донецьк, 2002. – С. 125-137.
15. Греки России и Украины / Сост., отв. Ред. Ю.В. Иванова – СПб.: Алетейя, 2004. – 624 с.
16. Жебелев С.А. Северное Причерноморье / С.А. Жебелев. – М.: Издательство Академии наук СССР, 1953. – 388 с.
17. Зубарь В.М. Херсонес Таврический в античную эпоху / В.М. Зубарь. – Николаев, 1997.
18. Калмакан І. Греки на Одещині // Еврейские вести. – 1996. - №1-2. – С. 4-5.
19. Капінус О.Л. Причини та характер переселення греків з Криму до Північного Приазов'я 1778-1779 рр.: історіографія питання // Нові сторінки історії Донбасу: Зб. статей / Голов. ред. З.Г. Лихолобова. – Донецьк, 2008. – Кн.15/16. – С.363-374.

20. Кузьминков Л. Переселение крымских греков в Северное Приазовье в 1778-1780 гг. / Л. Кузьминков. – Мариуполь, 1997 – 114с.
21. Назаров В.В. Древнегреческое поселение на острове Березань / В.В. Назаров. – Николаев, 1997.
22. Наулко В. Хто і відколи живе в Україні. – К.: Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1998. – 80 с.
23. Національні меншини в Україні, 1920 – 1930-ті роки: Історико-картографічний атлас / Упоряд.: М.І.Панчук та ін. – К.: Четверта хвиля: Голов. спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України, 1995. – 104 с.
24. Новикова С. Особливості землеволодіння у греків Маріупольського повіту (60-90-ті рр. ХІХ ст.) / С. Новикова // Вісник Черкаського університету. Серія Історичні науки. – Вип. 160-161. – Черкаси, 2009. – С. 124-128.
25. Новикова С. Особливості землекористування грецьких сільських громад Північного Приазов'я (II-а пол. ХІХ ст. / С. Новикова // Історія України. Маловідомі імена, події, факти (Збірник статей). – Вип. 18. – Київ-Донецьк «Рідний край», 2001. – С. 7-13.
26. Новикова С. Особливості розвитку виноградарства, садівництва та городництва у грецьких селах Маріупольського повіту у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. / С. Новикова // Українська державність: історія і сучасність: Круглий стіл «Історія грецьких сіл Приазов'я». Збірник матеріалів (26 листопада 2009 р.). – Мариуполь, 2010. – С. 42-45.
27. Новикова С. Розвиток рибного промислу у грецьких селах Маріупольського повіту у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. / С. Новикова // Українська державність: історія і сучасність: Круглий стіл «Історія грецьких сіл Приазов'я». Збірник матеріалів (26 листопада 2010 р.). – Мариуполь, 2010. – С. 41-44.
28. Пахоменко С.П. Організаційне становлення грецьких громад України наприкінці 1980- на початку 1990-х рр./ Наукові записки: Збірник наукових статей Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, Л.Л. Макаренко. – К.: НПУ, 2002. – Випуск ХLIX (49). – С. 268-276.
29. Пряхин Ю.Д. Греческо-национальное образование в Украине // Відродження. – 1993. - №7. – С.6-11.
30. Романцов В.М. Етнополітичні та етнокультурні процеси в Маріуполі на початку демократичної революції 1917 р. Історичні уроки для сучасності. / В.М. Романцов // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. – Вип. 16. – 2016.
31. Романцов В.М. Маріупольські більшовики в боротьбі за владу в 1917 р. Уроки історії на порозі 100-ліття революції. / В.М. Романцов // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія: Збірник наукових праць. – 2016. – Вип. 17.
32. Романцов В. Старый Крым: история и современность. Историко-этнографическое исследование / В. Романцов, Г. Намеченюк, С. Арабаджи. – Мариуполь: ПАО «ММК имени Ильича», 2010. – 328 с.
33. Слюсаренко О.О. Торгово-економічні зв'язки України і Греції: історичні традиції та сьогодення / О.О. Слюсаренко, Н.О. Терентьева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 384 с.
34. Толочко П.П. Давня історія України: У 2 кн. / П.П. Толочко, Д.Н. Козак, С.Д. Крижацький. – К.: Либідь, 1995.
35. Уварова О. Висвітлення історії грецької громади Одеси на тлі Східної кризи 1820-х рр. в документах Державного архіву Одеської області // Наукові записки. Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України. – Т.19. - Кн.1. – С. 577-584.

36. Чернухін Є.К. Грецьке ніжинське братство: історіографія та джерела / Є.К. Чернухін. – К.: Інститут історії України НАН України, 1998. – 98 с.
37. Якубова Л. Маріупольські греки (етнічна історія) 1778 р. – початок 30-х рр. ХХ ст. / Л. Якубова. – К., 1999. – 331 с.
38. Ялі С. Греки в УСРР / С. Ялі. – Харків, 1931. – 208 с.
39. Ялі С. До справи вивчення грецького населення на Україні // Краєзнавство. – 1927. - № 2. – С. 30-32.

Інформаційні ресурси

1. Азовские греки – Режим доступу: http://www.azovgreeks.com/http://greeks.ua/content/genealogicheskije-issledovanija-rodoslovnykh-priazovskikh-grekov_ru/ru
2. Бацак Н.І. КсантосЕмануїл [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2008. - 568 с.: іл. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Ksantos_Emanuul
3. Крим від античності до сьогодення: Історичні студії / Ред. кол.: Смолій В. (відп. ред.), Бачинська О., Боряк Г., Верменич Я., Гуржій О., Даниленко В. (заст. відп. ред.), Крупина В., Кульчицький С., Лисенко О., Литвин В., Матях В. (відп. секр.), Реєнт О., Рубльов О., Чухліб Т. (заст. відп. ред.), Швидкий В. (відп. секр.), Якубова Л. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 707 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?litera&kat=12&id=9799&navStart=13>
4. Крим: шлях крізь віки. Історія у запитаннях і відповідях / Відп. ред. В. А. Смолій; Упорядн. Г. В. Боряк. НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2014. – 456 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?litera&id=9550&navStart=61>
5. Лильо І. Грецький світ Львова. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/n36-1texts/lylyo.htm>.
6. Лильо І. Забута сторінка з історії роду Корняктів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua:8080/dspace/bitstream/handle/123456789/32741/09-Lilo.pdf?sequence=1>
7. Скржинская М. В. Образование и досуг в античных государствах Северного Причерноморья / Науч. ред. А. П. Толочко. НАН Украины. Институт истории Украины. – К.: Институт истории Украины, 2014. – 250 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?litera&id=9783&navStart=19>
8. Усенко П. Г. Маріуполь: грецьке забарвлення українського Надазов'я (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.) / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії, 2014. – 108 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.history.org.ua/?litera&id=9722>